СВОБОДА SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ДНЕВНИК — UKRAINIAN DAILY

УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ.

OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, Inc.

ТРИ ЦЕНТИ РІК XXXI. Число 129. Джерзи Сіті, Н. Дж., понеділок, 4. червня, 1923. VOL. XXXI. No. 129. Jersey City, N. J., Monday, June 4, 1923. THREE CENTS

БУДІВЛЯНІ ПІДПРИЄМЦІ ПРОСТЯГАЮТЬ РУКУ ДО ЗГОДИ З МУЛЯРАМИ

НЮ ЙОРК, 1. червня. — Товариство Мулярських Підприємців постановило на своїх зборах, що відбулися тут нині, предложити страйкуючим мулярам нові умови праці, а саме піднесення денного зарібку до 10 долярів, а кромі сього предложити їм 2 доляри додаткової винагороди яко признанне теперішного положення тяжкого. Сі умови мають обовязувати до 1. січня 1924. р., а обі сторони мають зійтися вже в найблизчім жовтни для полагодження точок слідуючого контракту.

НЮЙОРСЬКИЙ ГУБЕРНАТОР ПІДПИСУЄ ВІДКЛИКАННЄ СТЕЙТОВОГО ПРОГИБІЦІЙНОГО ЗАКОНА

ОЛБАНІ, Ню Йорк, 1. червня. — Стейтовий губернатор Смит підписав нині по цїломісячній застанові ухвалений стейтовою легіслятурою закон про відкликанне стейтової помочи для прогибіційного закона.

З приводу підписання сьої ухвали губернатор видає відозву, в котрій переповідає історії відношення стейту, його населення, законодатної влади та адміністрації до виконування прогибіційної постанови стейтової конституції, а відтак розяснює своє становище супроти ухвали легіслятури. Смит заявляє тут, що стейти американської юнії не є обовязані ухвалювати стейтові закони про допомогу для федерального уряду при виконуванню прогибіції, хоча вони до сього мали право; маючи право, а не обовязок видавати такі закони, кождий стейт, який такий закон видав, має тепер право такий закон скасувати.

ВІДКЛИКАННЄ СТЕЙТОВОГО ЗАКОНА НЕ Є ВІДКЛИКАННЄМ ПРОГИБІЦІЇ.

Дальше губернатор остерігає населенне перед омильними пояснюваннями наслідків відклику. Губернатор виразно перестерігає мешканців стейту, що такий відклик ще не є відкликом федерального закона про заборону виробу та торговлі алькоголем. Прогибіція обовязує далі та урядники є обовязані її виконувати. Однак на будуче всякого проступника прогибіції не можна вже буде ставити перед стейтовий суд, а лишень перед федеральний. Через те й на будуче не буде нікому грозити подвійна кара.

ФЕДЕРАЛЬНІ УРЯДНИКИ ЗДИВОВАНІ ПОСТУПКОМ НЮЙОРСЬКОГО ГУБЕРНАТОРА

ВАШІНГТОН, 1. червня. — Федеральні урядники висловили з приводу вета нюйорського губернатора глибоке здивованне і сейчас приступили до зарядження заостреної кампанії федеральних прогибіційних агентів проти вироблювання та торговлі алькоголічними напитками в нюйорськім стейті.

Голова прогибіційного уряду сейчас видав заяву, що федеральний уряд відповість на вето нюйорського губернатора скріпленою діяльностю, на яку в нього найдеться подостатком публичних фондів.

Подібні заяви видали прогибіційні урядники в стейті.

ФАРМЕРСЬКИЙ СТЕЙТ ПРОТИ „ЩАДЖЕННЯ ДЕННОГО СВІТЛА"

СПРІНҐФІЛД, Илинойс, 1. червня. — Сенат стейтової леґіслятури відкинув нині проект закона про „щадженне денного світла" через посуванне годинників на одну годину вперед.

ВИЛСОНІВ ЗЯТЬ КАНДИДАТОМ ПРИ СЛІДУЮЧИХ ВИБОРАХ НА ПРЕЗИДЕНТА?

КАНЗАС СИТІ, Мезуре, 1. червня. — Політичні приятелі Віліема Мекаду, зятя бувшого президента Вилсона та секретаря скарбу в його кабінеті, заявляють, що він незадовго проголосить публично, що буде старатися стати кандидатом демократичної партії на президента Злучених Держав при наближаючихся президіяльних виборах.

АҐІТАЦІЯ ЗА УЧАСТЮ АМЕРИКИ В СВІТОВІМ СУДІ

НЮ ЙОРК, 1. червня. — Джан Кларк, член Найвисшого Суду Злучених Держав, виступив тут з публичною промовою за приступленнем Злучених Держав до межидержавного суду при Лізі Народів.

Судля старався доказати, що не приступленне до нього означає нову війну. Він признає застереження президента Гардинґа проти приступлення до Ліги Народів за нерозумні, але мимо сього він приймає його плян щодо приступлення до суду на тій основі, що й Гардинґові застереження не пошкодять головній справі.

ЗАПИСАЛИ ТЯЖКИЙ ЗЕМЛЕТРУС

ВАШІНҐТОН, 1. червня. — Астрономічний відділ Джорджтавнського університету записав нині межи 12. годиною 42 мінути та 2. годиною 20 мінут сполудня кілька сильних землетрусів. Директор обсерваторії обчисляє, що земля тряслась десь на віддаглости яких 3,400 миль від Вашінґтону.

КУ-КЛАКС-КЛЕН ХОЧЕ БУТИ ЯВНОЮ ОРГАНІЗАЦІЄЮ

ОЛБАНІ, Ню Йорк, 1. червня. — Ку-Клакс-Клен, потайна організація, відома зі своєї ворожнечі проти імігрантів, католиків та Жидів, подала до стейтової влади просьбу о виданне її чартеру як явній організації. Хоче вона існувати яко запомогова організація.

Причиною сього подання є певно ухвалений недавно стейтовий закон, вимагаючий від кождої потайної організації предложити урядови спис своїх членів.

АМЕРИКАНСЬКИЙ ПОВНОВЛАСНИК ДЛЯ УГОДИ З ТУРКАМИ

ВАШІНҐТОН, 31. мая. — Як каже урядова заява, секретар стейту Гюз вислав телеґрафічне уповажненне американському представникови в Лозані зробити та підписати іменем Злучених Держав умову з Туреччиною.

ПІДВИШКА ЗАПЛАТИ

ФІЛЯДЕЛФІЯ, 31. — мая. „Філяделфія Репид Тренвит Ко". підвисшила робітничу заплату своїм кондукторам та моторменам о 1 та півтора цента на годину, а канцелярійним робітникам о 3 доляри в місяць.

ВИЛИВИ ТА ПОЖАРИ ЛІСІВ В КАНАДІ

ВІНІПЕҐ, Канада, 1. червня. — Трансконтинентальна (себто сполучуюча оба океани) залізниця Кенедіен Пасифик (відома під скороченою назвою Сі-піяр) оповіщує, що повних рух на її дорозі перерваний в кількох місцях наслідком сильних повений в провінції Алберті та пожарів лісів над Гвайт Ривером в Онтаріо.

В кількох місцях виливи підмулили зелізничі насипи так, що треба було рух перервати зовсім. Зате в східній части Канади поїзди курсують з кількагодинним опізненнєм через пожари лісів та корчів.

ПРОЦЕСИ ЗА ВОЄННІ ОБМАНЬСТВА

Ведучіся тепер у Вашінґтоні процеси за воєнні обманьства вже дали урядові деякі вислїди. Досі суд признав урядови разом понад 3 міліони відшкодовання за ріжні воєнні обманьства, поповнені проти нього ріжними приватними підприємствами, що мали з ним контракти про воєнні достави.

Суд ще має вирішити понад 90 других подібних позвів уряду проти приватних підприємств.

ЖЕРТВА ПРОГИБІЦІЙНОГО ПАЧКАРСТВА?

В Бостоні поховано оногдi тіло Джеймза Крейвена, котрий мав погибнути підчас затоплення корабля „Джанна Двайта", що займався пачкованнєм алькоголю. Часописи піднєсять крик, бо тіло поховано без дозволу судових властий.

ПРОБИ ЛІТАННЯ В НОЧИ

На військових летничих полях коло Мініолі, Ню Йорк, роблено проби літання аеропляном в ночи, при чім летун старався утікати з полоси світла та з обсягу гарматних стрілів. Всі обстанови літання наслідували воєнні умови. Подібні вправи мають завести незадовго для всіх військових учеників летництва.

СОВІТСЬКА ГОСПОДАРКА НА УКРАЇНІ

„Экономическая Жизнь" повідомляє про результати спеціяльного обслідування хліборобських совітських господарств на Київщині і на Волині. Обслідування констатує, що переведена сільсько-господарським трестом осіння посівна кампанія не дає скільки небудь помітного збільшення посівної площі. Заборженність треста надзвичайно велика й жадних засобів для переведення весняної посівної кампанії нема. Число постійних робітників й служачих для треста являється надзвичайно великим, бо для задоволення потреб персоналю треба витратити 50 проц. урожаю. Загальним результатом господарської роботи треста в 1922 році являються втрати в розмірі вартости 100.000 пудів збіжа. На Волині переведення весняної посівної кампанії совітськими господарствами визнано незадовольняючим.

НАЗВА НАЙВИЩОЇ ГОРИ НА СВІТІ

Найвищі гори це Гімаляї, — вони лежать в Індіях. В 856 р. запропонували англійські ґеометри, які ладили карту Індій, найвищу гору світа назвати в честь свого директора „горою Івріста" (Івріст). Після думки цих ґеометрів тамошнє населення не мало окремої назви для цього гірського великана. Але вже слідуючого року відвідав цю місцевість німецький ґеограф Шляґінвайт і запевняв, що тамошнє населення має власну назву на означення „гори Івріста" — а саме Ґаурізанкар. Від цього часу в ґеографії ужилось на означення найвищої гори рівночасно дві назви: народня Ґаурізанкар і штучна Мт. Івріста (гора Івріста). Так було до недавна. Щойно окрема виправа і точні поміри сотника Вуда переконала всіх, що Ґаурізанкар і Івріст це дві зовсім окремі, 10 кільометрів віддалені від себе гори. Після його помірів Ґаурізанкар є високий лишень 7.34 м. а гора Ірвіста 8840 метрів. Так отже найвищим шпилем є Івріст, а Ґаурізанкар нищий від него на цілих 1700 м.

ВЕЛИКИЙ ПОЛІТИЧНИЙ ПРОЦЕС НА БІЛОРУСИ

Великий судовий процес проти 42 Білорусинів почнеться небаром в Білостоці. Польський суд буде їх судити за участь в білоруській організації, яка мала на меті утворенне Білоруської Народньої Републики при помочі збройного повстання. Організацію відкрито з початком 1922 р. через те, що до неї вкрутився польський провокатор Ленкевич. Всі підсудимі сидять близко півтора року в слідстві. Недавно доручено їм акт обжалування.

ЕПИСКОП ХОМИШИН ПРО ПОЛЬСЬКИХ СТАРОСТІВ

Деякі староства на території Східної Галичини, між іншими й городенське староство, звернулись до парохіяльних греко-католицьких урядів з домаганнєм відправити богослуження „Тебе Бога хвалим" з нагоди признання Польщі східних кордонів. Старости казали Українцям співати радісні й похвальні пісні за прилученне української землі до Польщі.

Станиславівський владика післав у звязку з отим розпорядженнєм провінціональних царьків такий лист до станиславівського і тернопільського старости:

„Не входячи в те, чи таке домаганнє, ставлене до греко-католицьких парохіяльних урядів серед нинішніх обставин тактовне і політично розумне, Епископський Ординаріят зазначує, що таке домаганнє переходить компетенцію світських влад, бо розпоряджати богослужінням належить до влади церковної.

„Епископський Ординаріят рішучо протестує проти цього рода цезаропапізму і домагається відкликання повисшого розпорядження, а на будуче просить, щоби в подібних випадках правительство звертaлось до Епископського Ординаріяту, котрий потім видасть відповідне розпорядження підчиненому священству. Священство обовязане в справах богослуження та всього релігійного культу а також всіх душпастирських обовязків слухати церковної влади, а не світських державних функціонарів. Так само Епископський Ординаріят протестує проти вживання урядової форми „взивам". Староство може вжити таку форму у відношенню по підчинених собі функціонарів, але не до священиків, котрі є просто і безпосередно підчинені свому епископови".

АНГЛІЯ ГОТОВА ВІДПИСАТИ ВОЄННІ ДОВГІ ФРАНЦІЇ Й ІТАЛІЇ ЗАДЛЯ ПОЛАДНАННЯ „ВОЄННИХ ВІДШКОДОВАНЬ"

ПАРИЖ, 1. червня. — Бельгійські урядовці роблять заходи, щоб довести до порозуміння між усіми аліянтами у справі вирішення німецького „воєнного відшкодовання" для них.

Сюди приїхали бельгійські промисловці, щоби представити французьким урядовцям і промисловцям новий плян німецького „воєнного відшкодовання".

Вони запевняють, що Велика Британія готова зректися гроший, які їй винні з часу війни Франція й Італія, якщо нова умова принесе їй бодай стільки, щоб вона могла платити процент й амортизаційні видатки від свого довгу Злученим Державам Америки.

ЛОРД РОБЕРТ СЕСИЛ АПЕЛЮЄ ДО АМЕРИКИ В СПРАВІ ЕВРОПИ

ЛОНДОН, 1. червня. — Лорд Роберт Сесил говорив тут нині на вечері „Унії говорячих по англійськи".

У своїй бесіді він апелював за співділаннем Америки з Великою Британією, щоби помогти Европі побудувати заборол проти війни, аби урятувати цивілізацію.

Всетаки він у своїй промові згодився з поглядами Американців, що Европа по війні не змінилась на ліпше.

ТРЕТЯ ПОСОЛКА В АНГЛІЙСЬКОМУ ПАРЛЯМЕНТІ

ЛОНДОН, 1. червня. — При доповняючих виборах до палати громад вибрано сьогодня третю посолку, паню Мейбел Рассел.

Вибрано її великою більшостю голосів.

Вона акторка; належить до консервативної партії.

Кандидувала вона і займе місце в парляменті свого чоловіка, Гилтона Филипсона, котрого позбавлено посольства ізза виборчих надужить, яких допустився один з його виборчих агентів.

Досі було дві посолки в англійському парляменті, пані Естор і пані Винтриґен, а пані Рассел буде третьою.

ФРАНЦІЯ НЕВДОВОЛЕНА З АНГЛІЇ

ПАРИЖ, 1. червня. — Французьке правительство вислало протест до правительства Великої Британії проти його домагання, аби розведено допит з приводу строгих запоряджень аліянтської комісії в німецькій долині Сар, яка на ділі є під французькою військовою окупацією.

ФРАНЦУСЬКЕ ПРАВИТЕЛЬСТВО В БОРОТЬБІ ПРОТИ СВОЇХ РОЯЛІСТІВ-ФАШІСТІВ

ПАРИЖ, 1. червня. — Нині була буря у французькому парляменті, коли міністер внутрішніх справ осудив виступи й надужиття французьких роялістичних фашістів (організація на зразок італійських фашістів, які стремлять до відбудови королівства у Франції).

Він заявив, що правительство здавить силою всякий рух, що вносить розлад та аґітує проти державного ладу, без огляду на те, відки він походить.

В голосованню правительство одержало більшість 162 голосів.

Се счудувало роялістів, які виявляли ізза того голосне невдоволенне.

Провідник роялістів Леон Доде вийшов із салі засідань, голосно викрикуючи на адресу правительства.

СТІННЕС ВІДБУВАЄ БИЗНЕСОВУ ПОДОРОЖ

БЕРЛІН, 1. червня. — Німецький промисловий маґнат Туґо Стіннес був в Австрії, щоб обговорити з австрійськими металевими промисловцями питанне співділання їх з німецькими металевими промисловцями.

Він був теж в Медіоляні, в Італії, де мав конференції з італійськими банкірами. Опісля виїхав до Ціріху у Швайцарії.

ЗЛОВИЛИ СВІТОВОГО ЗЛОДІЯ

БЕРЛІН, 1. червня. — Тутешня поліція увязнила світового злодія Леопольда Віца, котрого обжаловують за злодійства в Північній і Південній Америці і також в кількох европейських державах.

ГРЕКИ ПОБИЛИ ПАТРІЯРХА ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ

ЦАРГОРОД, столиця Туреччини, 1. червня. — Громадка Греків напала на царгородського православного патріярха Метаксакіса, здерла з нього ризи і побила його.

І ХІНСЬКІ БАНДИТИ ХОТЯТЬ ВОЄННОГО ВІДШКОДОВАННЯ

ПЕКИН, столиця Китаю, 1. червня. — Китайські опришки випустили на волю двох бранців, щоби показати добру волю, що вони хотять сповнити свої приречення, коли друга договірна сторона їх прийме і сповнить свої приречення.

Кромі звісних вже умов опришки поставили домагання, щоби китайське правительство заплатило їм $1,000,000 „воєнного відшкодовання" за знищенне їх сіл вчасі наступу против них китайського державного війська.

Китайське правительство сподівається, що сторгує се „воєнне відшкодованне" до 10-ої части.

"SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893.
Ukrainian Newspaper published daily except Sundays and holidays, at 83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.

Edited by Editorial Committee.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911, under the Act of March 3, 1879.
Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

SUBSCRIPTION RATES: Three cents the copy.		ПЕРЕДПЛАТА. Поодиноке число три центи.	
One year	$ 7.00	На рік	$ 7.00
Six months	$ 3.75	На пів року	$ 3.75
Three months	$ 2.00	На три місяці	$ 2.00
Foreign and Jersey City Rates.		В Джерзи Сити і заграницею.	
One year	$10.00	На рік	$10.00
Six months	$ 5.00	На пів року	$ 5.00
Three months	$ 2.75	На три місяці	$ 2.75

За кожду зміну адреси платиться 10 центів.
Телефон „Свободи": 890 Montgomery. Тел. У. Н. Союзу 1899 Montgomery.
За [illegible] редакція не відповідає.
Адреса: "SVOBODA", 83 GRAND STREET, JERSEY CITY, N. J.

ЧИ УКРАЇНСЬКЕ ЖІНОЦТВО НЕ БАЧИТЬ?

У відповідь на статті нашої ґазети про орґанізоване жінок в Український Народний Союз дістали ми від одної з наших читачок цікавого листа, в котрім вона пише таке:

„Вартаби попросити українських жінок в Злучених Державах взяти на хвилю в руки якунебудь поважну американську ґазету та поглянути в ній за діяльністю жінок. Хто завдасть собі хоч крихітку труду, найде таких доказів не мало. На кождій стороні будуть жінки згадані за свою роботу. Тут жінки беруть участь в переслуханню перед леґіслятурою; там жінки ведуть в якійсь церковній роботі; онтам орґанізуються для політичної боротьби при найблизших виборах; тут жінка веде слідство для міського уряду; там жінки беруть участь в бизнесі; і т. д. Просто, кожда ділина людської діяльности має нагоду побачити жінок на передових місцях.

„В сьому руху є знак часу. Видно з того, що часи, коли жінка була, як се казав бувший німецький цісар, призначена лишень до кухні, дітий та церкви, минули безповоротно. Можуть собі заскорузлі мущини жалувати за тими старими а добрими часами, та їх жалення на нічого не здадуться. Вони старих, а добрих часів не завернуть. Настають нові часи, в яких жінка хоче станути з мущиною на рівні, рівна правами, рівна обовязками.

„Тільки можна навчитися, приглянувшись американському життю. Колиж ми тепер звернемо очи на життє на нашім власнім подвірю, то побачимо, що українська жінка з малими виїмками не розуміє ще нового часу, нового духа, що вона з малими виїмками не нова жінка.

„Взяти хочби таку справу як орґанізацію жінок в запомогові братства. Кілько є українських сестриць? Себто кілько є українських жінок, які свідомі того, що життеві обставини в Америці вимагають того, аби забезпечити свої діти на случай нещастя або смерти для себе? Не багато! А прецінь орґанізація запомогових жіночих сестриць се перша товариська робота, в якій жінки можуть учитися, як вести гуртом другі, публичні громадські справи.

„З того боку повинні дивитися на орґанізацію українських запомогових сестриць українські жінки.

„Може найдуться які українські мущини, що будуть проти того. То я їм покажу на те, що Польща ухвалила обовязкову службу военну не лишень для мущин, але й для жінок. І спитаю: Чи не здасться проти сили злучених Ляхів і Ляшок злучена сила Українців і Українок?"

Справді, спитати: Хто не признасть рацію дописувательці?

РЕАКЦІЯ ПРОТИ РЕАКЦІЇ.

Підчас війни в кождій державі настає період тяжкої реакції. В час, коли держава збирає всі свої сили для зовнішного конфлікту, народ хоче забути про те, що дані обставини в краю теж можуть бути поправлені. Народ поступає так, немовби він не потрафив рівночасно розвязувати двох питань: питання зовнішної оборони й внутрішної реформи. Тим і можна пояснити, що в час війни виходять ріжні назадницькі закони, якими переслідується кождого чоловіка, що підносить голос за поправою обставин в середині держави.

Такими законами були приміром відомі нюйорські закони про шкільництво, які від їх автора звалися законами Ласка. Ласк се відомий реакціонер, назадник, і все його назадництво видно з його законів. Один з тих законів постановляв, що кождий учитель та учителька в публичній школі є обовязаний піддатися слідству щодо своєї льояльности, патріотизму і т. и., при чім, розуміється, під льояльностю розумілося вірність не для народа, а для політиканів, під патріотизмом не любов до народа, а любов до певних усталених патріотичних базікань. Другий закон забороняв вести в стейті приватні школи без дозволу відповідної державної влади, а ся влада видавалаби такі дозволи лишень „благонадьожним" школам. Школи, так публичні як і приватні, малиб переминитися на фабрики казенних патріотів, котрі під патріотизмом розуміють здоймання капелюха підчас грання національного гимну, про політичні справи знають те, що їм дозволять знати політичні боси. Иншими словами, в Америці, що хвалиться свободою, зачали строїти шкільництво на взір московських большевиків, які приказують учителям вщіплювати офіціяльну клясову свідомість, яка полягає на парадованню з рукою при козирку перед червоним прапором та большевицькими герцтами.

Военна реакція не скінчилася з війною. Подекуди вона по війні навіть ще більше скріпилася. Так було й зі Злученими Державами. Та наконець вона таки не витримала перед натиском свободолюбивійшої течії. І власне тепер можна нотувати ряд фактів з ріжних закутин Злучених Держав, які показують, що час военної назадницької горячки проминув. Щоби згадати лишень деякі: з тюрми випущено найзавзятійшого противника участи Злучених Держав в світовій війні та відомого соціялістичного провідника Дебса; висканська стейтова леґіслятура, яка в час війни ухвалила остру догану сенаторови Ла Фолетови за те лишень, що сей домагався, щоби справу вступлення до війни віддано під голосоване народа, тепер ухвалює йому похвалу за його тверде становище в обороні прав людини; та сама леґіслятура витає Дебса при візді в стейт як найкращого горожанина Злучених Держав; того самого Дебса в одному місті витають представники Американського Леґіону, котрий на початку мирного періоду виглядав на не дуже то поступову організацію, і т. д. Наконець, нюйорська стейтова леґіслятура ухвалює скасовання злопамятних законів Ласка.

В той спосіб побідили ще раз здорові американські традиції свобідної думки, свобідного слова, невідклично права свобідних людей.

ГРОЗА НОВОЇ ВІЙНИ НА УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ.

(Брак мира по верзайським мирі. — Народи на „кресах" Польщі хотять самоозначення. Большевицька Росія в союзі з Німцями. — Чим пізнійша війна Франції та Польщі з нею, тим слабші вигляди їх на побіду. Головна їх форса — літаки. Гостина ґенерала Фоша у Варшаві, Львові та Кракові. „Бондзь нашим найвизшим воджем". Проба французької модерної тактики. „Ах мадам!" „Напутствіе" Фошови від краківського „Часа". Чеська часопись в Парижи про „відроджену Росію". Советська ухвала про національні армії. Для правдивих інтернаціоналів — лише есперанто. Лиш національні прапори — ратунком для советської федерації. Най стане з неї восточна антанта. Поклик до українських комуністів в Америці).

(Оригінальна допись „Свободи" з Відня).

Верзайський і другі трактати — хоч мали бути „мировими" —якось небагато того мира світови дали. Був це взагалі мабуть незнаний у всесвітній історії факт, щоби війна — та ще так довго треваюча — кінчилась в цей спосіб, що побідна сторона диктує прямо побідженій, як і що має бути, що вона забирає а що побідженні ще додати мають та на тім і кінець.

Все так бувало, що побідник з побідженим устно через делеґатів переговорював і давав його му можність також зі своїми арґументами виступати.

Доперва старий Клемансо в скаженій жадобі пімсти, котрою його тигрисяча душа через майже пів століття кипіла прірвав з всіми засадами міжнародної приличности і дав здивованому світови видовище, як то беззглядно і дико мож поводитись з противником, що зложив зброю і бажає мира.

А причиняєсь до того немало і той американський святець в окулярах, ця, як то наші люди кажуть — справдішна „свята Танька" в професорськім сурдуті „що вибравшись серед великого ґазетярского гуку і фуку до Европи зі своїми преславними „14 пунтами", далася потім мов та мала дитина защиткати проворній мамці Клемансови, так що не лиш на свої „пунта" але і на цілий божий світ забула!

І так прийшло до тих „диктованих мирових договорів", що сталися жерелом невдоволення і забурень отсе вже далі через повних чотири роки.

На цих Шлезках однак, на цих Східних Галичинах, Фіюмах, Вильнах, Мемлях ще не кінець: це всьо ще лише невинні прелюдії до трагіопери, котра доперва в приготованню, але котрої початок вже мабуть не за горами та не за лісами.

З одної — сторони — над Руром — рікою прийшло — не без вини Німеччини, котра мабуть ще і досі не зрозуміла французької психольоґії — до тої рівноги одинокої в своїм роді окупації, з другої сторони на східних границях Польщі, так, як вони представляються після „диктату" з 14. марта с. щ. рівно щось не всьо впорядку: народи кинені брутально Полякам під ноги, якось не хотять годитись на ролю погною для вшехпольских на схід пручих паростів але хопились на серіо за кинений нерозважно американським професором клич „самоозначення народів" і на злість антанті, що то „за поступ, справедливість і свободу всіх народів" вступила була у всесвітну війну — хотять і справді „самі означити" свою долю та побудовати самостійні свої держави. Правда — і від большевицького сходу не великі ждуть на них гаразди; та розуміють вони собі так: большевики зліквідують бодай раз на все польську велику посілість і польску кольонізацію а сам комісарсько-жидівський елемент не годен так винародовити народної маси, як вишколена у такій роботі вшехпольска бюрократія.

Чи цей рахунок слушний, в це ми не входим; є фактом що притиснені польским обцасом народи прийшли до такого висновку і не їх в цім вина а польських мегальоманів (хорих на манію величности), що своїми утисками навіть таких ліберальних і миролюбних людей як Білоруси прямо до розпуки доводять.

Так Поляки, як і їх опікуни Французи знають добре, що діється „на кресах". Знають вони і це, що і большевики плачуть і ридають за українськими та білоруськими провінціями утраченими через ризький трактат. — А Французи знають добре ще і це, що Німці обробовані зі зброї, фльоти і війска готують собі в Москалях—хоч би і з пятьканчастою червоною звіздою на шапці местників за верзайський трактат, союзників у найблизшій війні з Францією та Польщею. Побити, знищити большевицьку Росію, це для Французів, значить тільки, що підтяти Німцям одинокі ще та дуже видатну поміч. Бо Росія— коби лише мала досить, мундирів, зброї та амуниції — може виставити 8.000.000 війска, а з тої 1.000.000 самої кавалерії, котра в будучій війні на степах України зможе відограти кольосальну ролю!

І чим пізніше вибухне війна, тим кращі вигляди для большевиків, бо тим ліпше зможуть їх німецькі інжинери і специ „зремонтувати" та приготовити до военної акції.

Французи і Поляки знають що та нова війна не буде позиційна, але движима і що масі російсько-української кавалерії вони не зможуть протиставити відповідно дужих кінних сил. Не зможуть також оперувати своїми тенками, котрі добрі до боротьби позиційної та не в такім краю, де дороги під впливом сильнійшого дощу стають прямо бездонними болотистими озерами! І тому одиноку надію покладають вони на свої численні воздушні ескадри, на тисячі літаків, котрі Французи безперервно висилають до Польщі. З другого боку еще перед трьома місяцями ходили вісти що до 1-го мая с. р. большевики при помочи Німців вирівняють свої воздушні сили з польсько-французькими. Як є в дійсности — годі знати, — се однак певне, що літаки в найблизшій війні на сході Европи грати будуть велику ролю. Перед літаком навіть менші групи війска на малоліснистих просторах заховатися не можуть, тай літак пливе воздухами далеко скорше, ніж і найскорший кінь зможе гнати по землі. Ось недавно літак, що летів з Лондону до Берліна перелетів понад канал, що ділить Англію від Франції в заледви 14 мінутах!

Хоч це відоме цілому світови, що Поляки найшли собі нових „братанків", а радше „вуйків" у Французах, то мабуть цим послідним залежить дуже на цім, щоби це посвоячене ще міцніще закріпити.

І ось на „тшецего мая", на 132-літні роковини першої польської — хоч куцої, та всетаки конституції — загостив до Варшави французький польний маршалок, ґенерал Фош. Можна собі представити, що там за пишні паради були, тим більше, що цего дня відкрито у Варшаві памятник князя Иосифа Понятовського, котрого два дні перед його смертею в болотистій Ельстері під Липськом (1813 р.) іменував французький цісар Наполеон — рівно французьким польним маршалком. Були і переглади війска, і пишні банкети, а ордери французькі на польських офіцерів, а польські на французьких — посипалися як град!

З Варшави поїхав Фош на нашу окроважену землю щоби ще і над нею затріюмфувати. З нашого становища було це тим трагічнійше, так як у нас дехто власне рівно перед двома місяцями привязував великі надії до імени Фоша, числячи на це, що він, великий католик, зістав обробленим через прихильні (?) нам католицько-французькі сфери так далеко, що навіть мав — зі стратеґічних зглядів — заявитися за самостійностю Східної Галичини: Своєю дорогою — рівночасні вісти, що він ще на 3. мая на варшавському параду — робили ті надії дуже непевними. Но — і так і сталося: власне Фош, яко военний знаток спричинив убійче для нас рішення антанти з 14. марта с. р...

І тому коли на львівськім ратуши бурмістр Найман (що вже більше як 16 літ без виборів вітує) дякував йому за заслуги для Польщі покладені — Фош у своїй відповіди підчеркнув, яку велику вагу мала оборона Львова Поляками 1918 року для — наводжу слова його за польськими часописами: „справи урегулювання границі всходней Малопольски".

У Львові були також паради та переглад війска, почім Фош в товаристві ґенерала Ст. Галера виїхав на Високий Замок, де йому Галер пояснив, як ведено тоту оборону перед Українцями. На це заявив Фош, що „тут не побідила ані тактика, ані стратеґія, але запал і патріотизм (польский) Львова".

Ах! Якийже великий гріх мають ті наші люди, що по обсадженню нами Львова 1. падолиста 1918 не допустили своими голосами до ухвали, щоби всі польські „шпіци", всіх тих Найманів і Ценських нагло інтернувати і в цей спосіб забрати львівським Янткам начальників та орґанізаторів бунту. А як прогрішились перед Вітчиною, перед українським народом ті добродії, що згодились на ввіз до обложеного і вже примираючого голодом Львова харчів для... цивільної (?!) людности!

(Конець буде).

ЗВІТ ІЗ ЗАРЯДУ ДОМОМ У. Н. К. ПРИ 30 ІСТ 7-МА УЛИЦЯ В НЮ ЙОРКУ, Н. Й.

Дім під числом 30 Іст 7-ма улиця в Ню Йорку був закуплений Українським Народним Комітетом на весні 1919 року, на приміщенє офісу, інформаційного бюра, видавничого магазину та друкарні Комітету. На закупно, основну перебудову й адаптацію сего дому та умебльоване і уладжене поміщень там офісів і підприємств Український Народний Комітет видав около 35 тисяч долярів, а именно: за лот зі старою рудерою заплачено 13 тисяч долярів; за перебудову і інсталяції $19.800 тисяч долярів; за умебльоване і уладжене офісів $2.500 долярів. На покритте сеї суми ужито 23,800 долярів з фонду „Українського Дня" з 21. квітня 1917 року, а 11 тисяч долярів з морґеджів, затягнених Українським Народним Комітетом на сей дім. Вчасі, коли сей дім куповано і реставровано, висилка гроший з т. зв. „Українського Дня" до старого краю була не можлива. Тому тодішня екзекутива Українського Комітету вважала найнебезпечнійшим і найпожиточнійшим передержати їх до відповідного часу. Задля політичних подій в Европі та противної аґітації Український Народний Комітет мусів припинити свою політично-народну діяльність, що сталося в половині 1920 р. Загальна думка тоді була, щоб Український Народний Комітет сей дім продав, а то в тій цілі, щоби сплатити гроші з „Українського Дня", вислати їх згідно з призначенням до старого краю. Се доручено новій екзекутиві, в котрої склад увійшли: пп. Дмитро Андрейко, Іван Добрянський, о. Володимир Лотович, Володимир Лотоцький і Евген Якубович. Колиж п. Дмитро Андрейко небавом зрезиґнував, на його місце покликано тодішнього контрольора Др. Семена Демидчука. Ся управа мала зліквідувати діяльність У. Н. Комітету і сплатити фонд з „Українського Дня".

Одначе виконанне сього показалось не можливим і не було би корисним ані для справи звороту фонду з „Українського Дня" так і взагалі для народньої справи. Річ лежала в тім, що на сім домі, кромі згаданих вже морґеджів, тяжили ще численні другі зобовязання, затягнені ще перед застановленнєм діяльности омітету, що походили саме з нагло перерваних видавництв та інших праць. До того ціна дому, котрий закуплено і перебудовано за високих цін підчас війни сейчас по війні обнизилась.

Якби тоді нагло продано дім, як того домагались люди, необзнакомлені як слід з усіми подробицями справи, то була би подвійна шкода для народньої справи; і дому не стало би і гроші з „Українського Дня" пропали би. Вправді трафлялись українські купці, що користаючи з крикливої аґітації за продажу дому, хотіли купити його але новий У. Н. Комітет, розваживши річ, здержався з продажю, чекаючи ліпших цін.

Підписана екзекутива, не маючи ґарантії зі сторони купуючих, що продаж дому бодай вчасти покриє фонд з „Українського Дня", стала адмініструвати сим домом, поставивши собі дві цілі: 1) сплатити і впорядкувати пекучі зобовязання так, щоби вратувати дім від ліквідації і втрати — і 2.) сплатити фонд з „Українського Дня". Виконуванне адміністрації під контролею екзекутиви доручено зразу д-ру Семенови Демидчукови, а опісля (при кінці 1922 р.) о. Володимирови Лотовичеви, які виконували свої обовязки, вимагаючі доволі часу і труду, цілком безкористно. Таксамо безкористно урядує ціла екзекутива як і контрольна комісія.

Щоб дім приносив зиск, всі кватири винаймлено, а Ексчендж, котрий тоді не приносив зиску, зліквідовано. Друкарню, котрої вартости дорівнював довг, що тяжив на ній при її купні, продано. Тому домови з причини не плачених податків, вийшовших морґеджів і вироків, грозила ліцитація, затягнено два нові морґеджі на суму 15.000 долярів на 6%, чим сплачено, що слідує: старий морґедж з нарослим процентом $8.647.52 позичку Банковому Комітетови $3,040, залеглих податків $1,650 довгів із судових вироків $787.36, Петришинови 100 долярів, — разом $14.224.88. Решта сих позичок, се $775.12 пішла на покриття части коштів, затягнених морґеджів, які винесли $1,423.70. Оставшу часть сих коштів в сумі 648,58 долярів покрито з біжучих доходів дому.

В той спосіб забезпечено утрату дому, а його упорядкована господарка представляється як слідує: офісові і приватні льокалі дому винаймається, а з одержаного приходу оплачується господарські видатки, текси, проценти від морґеджів, обезпеченнє, а сплачується і рати морґеджові і в той спосіб зредуковується постепенно довг, що тяжить ще на сім домі, а збільшується фонд покриттє довгу з „Українського Дня".

По сих вступних увагах поданих для зрозуміння пониэших чисел і позицій, управа дому предкладає слідуючий звіт і стан з господарки згаданим домом за 1922 рік та за чотири перші місяці 1922 року:

I.

Стан майна з 31. грудня, 1922.

АКТИВА:

Лот і дім (оцінка при затяганню морґеджу)		$25,000.00
Меблі і бюрові уладження (половина первісної ціни)		1,013.20
Претенсії		55.00
Депозити:		
Едисон Електрик Комп.	$40.00	
Мючел Гез Комп.	45.00	85.00
Готівка в касі		203.80
		$26,357.00

ПАСИВА:

Морґедж (Метрополитен Сейвинґз Бенк)	$13,000.00
Морґедж (п. Софія Лотович)	1,555.00
Решта довгу п. П. Петрушину	900.00
Залеглі відсотки	260.00
Залеглі текси	107.00
Залеглі рахунки (Отто Г. Дроґе, лоер)	217.50
	$16,094.16
Ріжниця	10,262.84
	26,357.00

II.

Білянс приходів і розходів за 1922 рік.

ДОХОДИ:

Готівка з морґеджу Метр. Сейвинґз Банку	$13,000.00
Готівка з морґеджу п. С. Лотовичевої	2,000.00
Чинші за 1922 рік	3,504.51
	18,504.51
Готівка з попереднього року	145.17
	$18,649.68

РОЗХОДИ:

Сплата морґеджу (Отто Дроґе) разом з процентом	$8,647.52
Залеглі податки	1,650.00
Бровкередж	620.30
Сплата довгів із судових вироків	787.36
Сплата Банковому Комітетови	3,127.25
Біжучий податок	587.40
Сплата морґеджу п. С. Лотовичевої	445.00
Угле	576.60
Процент Метр. Сейвинґз Бенк і п. С. Лотовичевій	555.55
Обезпеченнє	273.46
Сплата старих облігацій	681.00
Обслуга дому	178.10
Господарські направки й інсталяції	269.76
Оповістки	12.75
	18,445.88
Готівка	203.80
	18,649.68

Білянс приходів і розходів за час від 1. січня, 1922, до 30. квітня, 1923.

ПРИХОДИ:

Чинші	$1,070.00
Готівка з попереднього року	203.80
	1,273.80

РОЗХОДИ:

Процент від першого морґеджу	390.00
Угле	310.75
Обезпеченнє	220.90
Сплата п. П. Петришину	150.00
Обслуга	133.00
Податок (вода)	16.00
Світло	14.00
	$1,234.82
Готівка	38.98
	$1,273.80

З висше представленого стану дому виходить, що якби сю реальність продано — як се дехто напирав — три роки тому назад, то на фонд „Українського Дня" ледви чи було би що осталось. Сьогодня є на домі висше 10,000 долярів чистої вартости і що року — в міру сплати довгів — та вартість буде збільшатись, а тимсамим і вертатись буде фонд з „Українського Дня".

Предкладаючи сей звіт, підписана Управа думає, що сповнила свій обовязок, вратувавши сей дім і фонд з „Українського Дня" від загибелі, а щоб і набудуче забезпечити долю сього дому, Управа приготовляє все потрібне для утворення тривкої фундації з відповідною кураторією для заряду, в якої склад входили би представники наших найповажніших інституцій.

В Ню Йорку, днія 28. мая 1923.

ЗА УПРАВУ ДОМУ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО КОМІТЕТУ ПРИ 30 ІСТ 7-ма УЛИЦЯ В НЮ ЙОРКУ:

о. Володимир Лотович, управитель дому; **Іван Добрянський**, контрольор; **Др. Семен Демидчук, Володимир Лотоцький, Евген Якубович**, члени Управи У. Н. К.

З ЛИСТІВ З ГАЛИЧИНИ

Із споминів українського офіцира.

Мої Дорогі та кохані Брате та Братово!—

Лист з 13. січня 1923 р. я одержав і вістку від Вас мої кохані радісно повитав, бо вже довший час від Вас не було ніяких відомостей. Щирий Вам спасибіг за ласкаву память і добре слово, бо всі майже вже призабули на нас.

Дорогий Брате! Просиш мене описати своє нужденне життя, де я перебував, що де бачив і що проживав. Велика, довга та тяжка тема, бо богато позабувалося, спомини позатиралися, алé всеж таки, коли Тебе ще буде цікавити та займати, то постараюся дещо загально, а дещо подрібно Тобі описати.

Як собі пригадуєш батько мій був урядовцем на почті в Калуші, а як такому не дуже то переливалося, але і не бідувалося. Я був третою з ряду дитиною, та попередних двоє ще перед моїм приходом на світ умерло. Я став одинаком, бо більше дітей вже не було. Змалку я був дуже слабосильним і часто навідували мене всякі недуги. Немало клопоту та журби і безсонних ночей провели мої родичі, поки я був хворий. В 6 році мого життя віддали мене до школи в Станиславові, де і батько постарався службово переселитись. Тут я зазнав троха щасливих днів; пишу троха, бо се небуло довго і не богато. В тім часі познакомивсь я з моєю теперішною жінкою. Як маленькі діти жили ми на одному дворі і дуже часто сходилися разом на всякі діточі забави. Та недовго тревали мої безжурні та щасливі хвилі. Вже в 8 році мого життя помирає мій батько, оставляючи мене, вашим сиротою, та мою бідну маму вдовицею на малій урядничій пенсії. Настали тяжкі та гіркі дні життя. Непокидала однак бідна мати надії вивести своє одиноке дитя в люди. Відказувала собі в найпотрібнійших річах, собі від уст віднимала, щоб тільки дитина тої прогалини життєвої невідчувала. При її посвяті я покінчив народню школу. Щож тепер робити? Куди направити свій шлях? За порадою одного священника віддала мене мати до гімназії. Вчивсь я і добре було все, та средства бідної вдовиці не вистарчали. Покінчив я з гімназією, укінчивши 4 кляси і перейшов до учительського семінаря. Тут було вже і мені та мамі лекше. Ученики, які добре вчилися, одержували „стіпендії" місячні. Тепер міг я вже і мамі допомогти, а окрім „стіпендії" постарався я о приватні лекції (вчив других). В році 1914 укінчив я учительський семінар, здав іспит зрілости і подався о посаду. Думав, що аж тепер заблисне сонце в моє віконце — покінчуться нашi злидні, та вічна борба о хліб насущний — відпічне стара мати коло свого сина! Та зловіща судьба усміхнулася над моєю передчасною радостею. Повисла чорна хмара над цілою Европою... кождий в напруженю очікував страшного удару грому! Грім ударив... зароїлось, закітловала наче в муравлиному гнізді... Появились наликування та приказ з зазивом негайного ставлення ся під крила чорного двоголового орла. Похилили голови старі батьки, заголосили матері та жінки, виправляючи в дорогу своїх синів-мужів. Та вони знали чого плачуть... вони знали що тих нещасних молодців жде... вони знали, що неодного пращають вже на віки!...

Годі описати мені ту хвилю прощання мойого з нещасною матірю, досить сказати, що для неї був се удар страшний. Лишалася сама, не маючи нікого хтоб міг нею опікуватися — не маючи нікого, хтоб її потішив та розрадив — остала наче самітна пташка серед широкого степу... Тяжко дихаючи тягли зелізні, чорні змії свої жертви далеко від рідньої хати, на всякі невигоди, недуги, голод, холод, рани, смерть. Кождий з нас знав добре, на який страшний танець нас везуть; знали ми добре з яким ворогом буде до діла...

Кождий їхав до свого полку. Я уроджений в Калуши, приналежний до стрийського полку інфантерії ч. 9. Те мене тільки тішило, що полк сей український 90%. Хотяй попаду поміж своїх людий а в своїй „компанії" й вмерти лекше. Приїхав на місце. Народу наче на відпусті, тільки та ріжниця, що самі мущини. Одні співають, другі на сопілках грають, одні посідали на подвірю, заклавши ноги під себе та поживають свої припаси, печені ще в дома руками дорогих їм осіб. Не оден сховавсь в куточок та гірко плаче... Начали ділити та записувати. Всіх тих, що скінчили середню школу, зібрали окремо і відіслали на другий день до офіцерської школи коло Віденя. Досить добре жилося нам в тій школі, а спеціяльно Українцям. Спочатку, коли ми тільки приїхали, то прийшлось нам Українцям слухати гіркі слова від офіцерів, які нас вчили, як також і від населення, котре дуже ворожо відносилося до кождого, хто був Українцем. Причина в тому зрада наших галицьких кацапів. Вони були причиною не одного гіркого слова, причиною не одної смерти невинного чоловіка. Ми однак скоро порадили собі. Всі свідомі хлопці, мущини, а були ту ріжні категорії: докторів, професорів, академиків, вчителів, урядників зібралися разом і урадили дати публичний безплатний український концерт. Пішли попрохати команданта о дозвіл і сей позволив. Приготовилися як слід. Хор в 60 голосів і в означений день начавсь концерт. Комендант офіцерської школи зазначив однак, щоби сей концерт не був тільки український, але інтернаціональний, бо серед нас кандидатів на офіцерів було також в тій школі богато Німців, Поляків, Мадярів. Нехай кожда національність згуртуеся в кружки і відспіває на тім концерті свої пісні. Гаразд! Першенство дали Німцям, відтак Мадярам, далі Полякам, а нам Українцям на кінци. Нехай і так буде. Заля театральна переповнена публикою цивільною, як також і офіцерами зі своїми родинами. Виступив хор німецький. „Боже відпусти їм гріха, бо не знають що роблять"; як зачали співати, то я мав вражіння, що находжусь в менажерії, де кожди вие, як само хоче. Відспівали пару пісень, а публика прямо захоплена, бе в долоні без кінця, бо всеж таки якби то не було а се співали Німці...

Відспівали Мадяри свої дикі мельодії, Поляки свої „краковякі" — прийшла черга на Українців. Виступило нас 60 чоловік на сцену з добрим дірігентом львівського „Бояну" і почали наші „Думи". На залі „мов маком посіяв". Все занимiло-одуріло. Як се... тоті хлопи-інтеліґенти так співають?... а дума наша плаче-хвилює, то знов зірвеся наче буря і стихає — висказує все, чим душа болить, за чим плаче, чого бажає. Скінчили... на залі все завмерло... ніхто не ворухнеся... ніхто не є всилі перервати оплесками тої мертвої тишині, все наче в екстазі, аж тут зриваєтся наша „Коломийка", а публика була мішана з Німців та Мадярів (змісту ніхто з них не розумів, тільки гули арії) як зачали на кріслах скакати, та головами махати. Конець „коломийки... Наче гураган перейшов над залею. Все, що було присутне, з криком кидається, перевертає стільці, лавки — крик, шум... впадають на сцену з фляшками з виноконяком, підносять дірігента на руки та кричать „гурра" а вино так і ллється по головах та одягах. Підходить комендант нашої школи і в імени всіх присутних офіцерів та публики дякує нам в сердечних словах за несподіванку, яку ми їм сего вечера своїми піснями зробили, і що вони несподівалися від Українців почути щось так гарного, чаруючого, сумного та веселого і що їм сам зміст чужий бо не знають сеї мови, але по мельодії пізнають вартість. Се був наш тріюмф! Сей цілий вечір ми мусіли їм співати наші пісні, а наші співтоваришi Німці, Мадяри та Поляки з зависти повиходили, але на них не звертав ніхто уваги. Від сеї хвилі нас поважали і ніхто лихим словом не обізвався. Почали ту і там балакати про Українців, зацікавлювалися хто вони, а ми користаючи зі спосібности пояснювали та освідомлювали їх про нашу історію та народ. Се був наш перший крок де Німець та Мадяр пізнав, хто таке Українець!

По укінченню офіцерської школи повернули ми до своїх полків і тут сейчас зі своїми частинами вирушили на фронт. Слершу наш полк пішов проти Москалів. Богато прийшлобися писати що там переживалося, які невигоди, які страждання, кілько страху перед тими страшними ранами та боями, ті зусиля, ті приступи (штурми). Я зістав приділений до машинових карабінів, та ту гірша була біда як при інфантерії, бо ту прийшлось відвічати не тільки за своїх людий, але і за машинки та коні. За втрачене одної машинки відповідав комендант перед полевим судом. Тягались ми по цілій Галичині, то наперед то назад. Нераз душа боліла над нашим бідним народом, який висилали зі свого гнізда, гнали його зі своєї хати, та цілі села підпалювали і нищили добробут людий тільки задля того, щоби неприятель немав де криватися. Чуєш той крик та плач того бідного населення нашого, яке в поті чола працювало не оден рік на те, щоби збудувати яку-таку хатину і по своїй смерти залишити своїм дітям, а ту оден почерк пера якогось команданта нищить цілі села та обертає в руїни.

Ніхто не інтересуєся і не дбає про те, що ти чоловіче зробиш, як повернеш та хати не застанеш. Що та бідна жінка зробить з тими дрібними діточками, де їх притулить? Мужа їй забрали на війну, може вже і забили, хату спалили, а всяке добро потрібне для війска забрали, а ти чекай на запомогу. Вони тобі за все колись заплатять, але поки що роби собі що хочеш, хоть здихай, вони за тебе журитись не будуть. Кождий свідомий чоловік відчував це, а мовчати мусів і піддававатися тим приказам.

Не довго я побув на російськім фронті. Ранили мене в ногу і відіслали до шпиталю на Угри до Будапешту.

Російський фронт полишив мені дивні спомини. Думаю нераз над тим і розвязати неможу. Чоловік йде проти чоловіка, не знаючи його і на приказ „забий його", убиває... Чиє щастя? Чи він тебе, чи ти його? Инша річ, коли який народ бється і боресь о своє добро, о національне становище, о свою незалежність, за кривду своїх дідів, тоді в противнику свому бачиться всю злобу накипілу сотками літ, бачиться причину всіх знущань та нещасть поневоленого народу. Тоді оден загальний клич „або добути, або в дома не бути!"

Але воювати і життя своє віддавати за долю чужої нам держави, яка за часів мирних не дуже то журилася про „Рутенів" і уважала їх за худобу, а нянчила собі у своїх грудей зловіщу гадюку, Поляків, які уживали всяких зусиль підлих і підступних, аби тільки бути як найомище царського престола і нашептувати всякі клевети наче той Юда. Проти кого? Проти „Русінуф". Але наш нарід забув всі кривди і несправедливости, а на зазив пішов і став під прапором оборони Габсбургів. Став кріпко, вірно, відважно наставляючи свою грудь на найбільші небеспеки і показав що не є тим „зрадником" як його Німці називали. Переконавшися про вірність українських полків, та про їх львину відвагу, почали тоді ними латати всі найгірші діри на фронті. Де який пролом, де яка погроза, що в тім місци противник буде наступати, сейчас прикази змішнити східно-галицькими полками. І наші люди йшли, падали від втоми, ран, та смертельних ударів. Шматковано нещасних на кусні всякими мінами та гранатами. Бачили своїх товаришів-сусідів в калюжах крови, без ніг, рук, забували про своїх батьків, жінок та дітей, забували про їх долю та будучину... ішли вірно боронити жовточорний прапор! **Лягли сотні тисяч і ще було головною причиною, що наш нарід в своїй національній борбі з року 1918-19 не міг видержати свого противника Поляка, який весь час світової війни ухилювався від фронтової служби, а повинн її по більшій части на задах і коли прийшов час, то наших узбиралася горстка проти богато сильнійших!!**

Побув я в шпитали на Угрaх всього 2 місяці і повернув до свого полку на фронт. Нас вислали вже проти Румунії. Прийшлось воювати з Румунами. **Жовнір румунський дуже трусливий,** а держався тільки тому, що помагали їм Москалі. Прийшов страшний відворот наших війск. Підчас відвороту упала коло мене величезна граната і засипала мене в рові з кількома людьми. Скочили мої люди нам на поміч, відкопали, та повитягали нас з могили. Потовкло нас здорово, ми поглухли та оніміли. Попався я знов до шпиталю на Чехію і то так щасливо, що до міста 7 кільометрів віддаленого від того міста де перебувала моя теперішня жінка а під той час наречена зі своєю сімею. Вони втікли з Бережан (де постійно жили) перед Москалями на Чехію і ту перебули весь час европейської війни. Доперва з кінцем, чи в половині 1918 вернули до Бережан. Поздоровив я в шпитали і повернув знов до полку, та скоро прийшов приказ перенесення нашого полку на той страшний, адський, пекольний, скалистий фронт італійський. Знали ми добре, що нас там ожидає; кождий написав пращальні листи, бо неоден знав, що може се буде послідна його вістка до родини.

Приїхали ми. Вже по дорозі бачили ми ті пропасти, ті шпилі, на яких прийдеся нам неодному попращатись на віки. Скали, камінь, деінде порослі малими корчами. Вчився я колись про гори Альпи, та чи подумав коли що я дійсно може колись оглядати буду? Видемо на високу гору і очам нашим показуються чудові краєвиди: між горами долини, а в долинах міста, луги, сади. Скрізь шум водопадів, словом краса природи, та що з того? Иншими очима на те все дивиться чоловік, який нарочно їде оглядати красу, а иншими чоловік, який їде на той страшний празник, на поживу гайворонам.

Приїхали, тай відразу в огонь — страшні картини любий брате! Я не всилі описати того, що ділось на тім фронті. Про битви ті опише не одна книга, однак всеж таки не годна висказати того, що ділось в тому адскому огни. Ні хвилини відпочинку, вічна стрільба і то найтяжша артилерія, прокляті міни, метучі поломіни, а укритися нема де. Ямку в камяній скалі не викопаєш і голови не сховаєш. Лежиш прямо на скалах і ждеш черги, коли тебе порозбиває на кусні, або обірветься скала та похоронить не оден десяток людий під свої важкі каміння. Найбільшою погрозою для нас були літаки. Вилітало їх кождого дня по 50 або і більше штук і бомбардували нас згори. Перед ними не було вже де сховатися. (Трупів не хоронено, бо не було як (ями не можна копати). На трупі спиш і трупом вкриваєшся; сонце пригріє, припече, сморід і дихати нема чим... Словом висказати не можна; той тільки зрозуміє, хто те переживав! Не одну сторінку мусів би я записати, хотівши все Тобі коханий Брате описати! Перебув я на тому фронті 14 місяців, до часу розкладу австрійського війська. До послідної хвилі не знали ми на фронті, що робиться взаді, що грозить Австрії.

Цікаві епізоди кінця нашої австрійської війни, наш поворот домів, всякі пригоди по дорозі, паніка та метушня мас військових, які вже не слухали ніяких приказів і кождий самостійно робив що хотів. О скільки Тебе се буде занимати, так я буду міг час від часу Тобі по троха описувати.

Приїхали ми на границю Галичини і ту доперва довідалися, що між Українцями а Поляками началась війна о Львів та Східну Галичину. Приїхав я під Львів, а до самого Львова прийшлося вже йти пішком, бо в околицях Львова, та в самому Львові вже добра стрілянина. Я і ще двох товаришів офіцерів держалися весь час разом і разом ввійшли до Львова. Ми приїхали від сторони Кракова; у Львові треба перейти до своїх. Тільки що прийшли вже на кількасот кроків від наших, аж тут польське війско ловить нас і приводить до свого команданта як шпигунів. Потримали нас кілька днів тай пустили, бо доказати нам нічого не могли. Ходжу по Львові між Поляками, а що з початком всі були в австрійських одягах, то і ніхто на мене уваги не звертав; думали, що свій офіцер, а заглянув кругом, де стоїть артилерія, де які магазини, які резерви, де які команди, бо коли вдасться перейти на свою сторону, щоби не прийти з порожніми руками, а принести відомостей. Найгірше боліло та непокоїло мене те, що наших 200 хлопців заняли Високий Замок у Львові, а Поляки їх окружили. Вже 3 дні трималися наші на горі без харчів, а поміч не приходила. Кождої хвилі грозило їм піддатися. Пустився я манівцями, через якісь сіни, подвіря, паркани і т. д. дістався до своїх. Тут пішов сейчас до головної команди і зголосив свої всі відомости, як також росказав про Високий Замок. Спочатку було в нашій початковій армії безладде, тож і не диво, що про случай з Високим Замком нічого не знали. Я голошуся добровільно повести ту поміч, яка буде вислана. Зібрав я більш сотні людий та 3 машинові карабіни і пішов на поміч. Отворили огонь проти Поляків, але на улицях не легко воювати, бо ту і цивільні Поляки стріляли з вікон. В свому боевому запалі я вхопив машиновий кріс і цілу увагу свою звернув на фронт. Зпоза диму світа не бачу. Не стямився і не чув навіть, як люди мої кричали, щоби втікати, бо Поляки нам на задах. Се був мій промах, бо я як командант повинен був слідити за подіями а не самому стріляти; я однак хотів підохотити троха своїх людий, щоби скорійше покінчити діло, та освободити тих 200 людий. Пропало... обскочили мене і я з трома людьми попав до неволі. Привели мене знов до того самого команданта, який випустив мене перший раз. Той усміхнувся іронічно, бо пізнав мене і вже заздалегідь повідомив мене, що тепер не так скоро я буду на волі. Сталося. Відвели мене до якоїсь казарми і замкнули в кімнаті кратованій. Не встиг я ще добре розглянутися, а вже зачав продумувати над утечею. Головну мою увагу звернуло те, що під дверима тої кімнати, в якій я сидів, стояла женщина-жовнір. Поляки богато мали таких жовнірів, і ті повнили службу на задах. Сів я і почав продумувати плян утечі. Вдасться, гаразд, а ні то треба що иншого придумати. За кождим разом, коли я хотів вийти до кльозету, то „жовнір" сей відпроваджував мене аж до середини і там ждав, потім знов до кімнати, двері на ключ і під дверима весь час стояв. Думаю собі: „Не бувби я хиба вояком, щоби зпід такої жіночої охорони не утік". В тій самій казармі, що я сидів, було богато польського війска; ті ходили по двору, на дворі варили їсти. Я зачав частійше виходити до кльозету, ніби хорий на жолудок, просиджував якийсь час і з вікна слідив весь рух на подвірю. Повернув знова до кімнати. В тім чую пробують машиновий карабін на подвірю, чи добре стріляє. Мене наче щось штовхнуло, що тепер або ніколи. Стукаю до дверий і знов до кльозету. Дивлюсь у вікно, аж там жовніри обступили машиновий карабін і мучаться над ним, бо не хоче стріляти. Я в одній хвилі отворив вікно, оден скок і вже на подвірю. Якби дістатися поза браму? На брамі стоїть жовнір і може звернути увагу, що я без шапки і кудись іду. По одязі не впізнає; такий самий австрійський як і у Поляків. Журюся, щоби скоро втечи, бо женщина-жовнір може кождої хвилі заалярмувати мою втечу і мене найдуть на подвірю. Щоби як найскорше за браму, а там я вже пан. Але без шапки — де возьму шапку? Всі ті думки пересунулись мені моментально перед очима. Богато не думаю — прискакую до тих жовнірів, які пробували машиновий карабін і зачинаю їх ганьбити (по польськи) за те, що не вміють стріляти. Ті відскочили на бік, бо були цілком певні, що я офіцер польського війска. Попробував машинку—не стріляє. Кличу по польськи, щоби стримали ту фіру яка переїздила якраз коло казарми. Беремо машинку на фіру і їдемо пробувати на поле, але я без шапки. Крикнув я на того жовніра, що стояв на брамі, щоби приніс мені від когонебудь з подвіря шапку, що ми сейчас повернемо, а моя шапка на горі в канцелярії, часу не можемо тратити, бо машинка потрібна на фронт. Сів я на фіру з кількома жовнірами і в дорогу на поле. По дорозі зіскочив я з фіри і кажу щоби дальше їхали, а я тільки куплю папіросів і сейчас здогоню. Як зіскочив то тільки мене бачили. Втікав я знов через якісь плоти, подвіря, поки не дістався до своїх. Що там було по моїй втечі, не знаю.

Перейшов я знов на нашу сторону, та тим разом поїхав до Бережан, бо не мав навіть в що переодягнутися, а мама моя в тім часі мешкала вже в Бережанах і ту сейчас поступив я добровільно до українського війска. Бережанський кіш не мав офіцера до машинових карабінів, отже призначують мене як команданта і дають мені приказ організувати і вичувати людий при машинових карабінах. В тім часі бажанием моєї мами було, щоби раз начате діло допровадити до кінця, а саме щоби я оженився, що хто знає де я ще поїду, а вони старі, немічні не мають нікого коло себе. Я оженився. Та скоро настав наш перший відворот перед Поляками. Ми опинилися аж під Чортковом. Ту зібралися разом і пігнали знов Поляків аж під Львів. Та не на довго. Поляки були сильнійші і пігнали знов нас. Моя жінка, боячись Поляків, бо вони жінки українських офіцерів інтернували, втікла також з нашим війском і я щасливо якось зійшовся з нею вже коло самої російської границі. Від тепер вже вона держалася коло мене. Я був на фронті проти большевиків, а вона їздила з заду з нашим обозом. Покинули ми фронт польський і пішли вже проти большевиків. Мали кілька крівавих битв, поки дісталися під Київ.

Весело й тяжко згадувати нам Тебе старий наш Діду Києве! Бо й велика слава нераз Тебе осіяла і великі злидні на Тебе з усіх боків збирались. Скілько то князів, гетьманів добувало, воюючи за Тебе, слави! Скілько то на Твоїх улицях, на валах і церковних цвинтарах пролито крови християнської!

В Києві настала опять політична зміна. Появились війска російські Денікіна. Вони також билися проти большевиків, але програма їх була „єдіна неделіма Россія", себто добували Україну для Росії, щоби знова посадити царя. Наші українські війска опинилися в страшному положенню. Найшовся ще оден сильний ворог. Поляки завдали нам втрати великі, большевики також, а ту бийся ще на третому фронті. Горстка наших нещасних Українців не могла видержати вже, і ми почали відворот. Нещасний був той відворот а заразом і соромний. Се була хвиля яка рішила про наше національне становиско в Европі. Всі держави звернули були свої зацікавлені очи на тих Українців і придивлялись, як добувають собі свободу, але помічної руки ніхто не простягнув і не дав ніякої помочі...

Не кінець однак на тім. **Лучше щоби були вороги зовсім нас знищили, як малось те стати, а саме роздор між своїми братьми, роздор Галичан з Наддніпрянцями. Який сором! Який тяжкий і непростимий гріх історичний!** Петлюра піддаеся разом зі своїм війском Полякам!!... а ми Галичани?... Остала нас горстка серед страшної пустині, де з усіх боків ревіли на нас льви і кождої хвилі можна нам було сподіватися нападу рішаючого, бо зуби їхні ми чули вже на своїх тілах. Чи мали ми також перейти до Поляків? до сих людий, з якими ми ще недавно проливали свою кров, щоби висвободити наших батьків та дітей зпід їхнього ярма?...

Наші старші проводирі опустили руки і почалися оглядати, дебто їм самим вдалося втечи. А прочі? Що їх обходить!! Хай гинуть, пропадають, коби вони були живі та цілі! Заступники народа!! Таж преціњ їх одна краплина крови більш варта як тисячі трупів їм на роскази підданих! Так дорогий Томку! Сором мені писати про такі річи, бо пишучи те осуджую нас самих, але пишу се Тобі, не ворогови, який би злобно насміхався з нашої клятої судьби, але братови свому, який згадаючи те звернеся до Бога з молитвою: „Боже, поможи їх грішних!"... Жах оден на сам спомин тих нещасних подій пройма́є чоловіка. Бив би головою о стіну, дер на собі одіж, рвав волося на голові, а чи поможе? Тисячі наших бідних, обдертих, босих, голодних, ішли під проводом менших панів (бо більших вже не було) старшин пішком, сотні верств (кільометрів), поспускавши долів голови зі словами на устах: Де ми ідемо? Що з нами буде?... Та ніхто їм на те не відповів, ніхто сам не знав. Ішли від села до села, здавшися на ласку своєї зловіщої судьби, хай буде, що хоче, тільки не до Поляків!

Не довго ми так мандрували, бо скоро опинилися в мішку. Окружили нас большевики. Рада в раду ще тих старшин які залишилися і не опускали свого меншого брата і рішили договоритися з большевиками. Большевики пристали на мирній угоді з нами під услівем, що разом з ними підемо на Поляків і Петлюру. Що було робити? Пристали — підписали, а в душі що иншого думали. Часть наших пішла на фронт сейчас з большевиками проти Поляків та Петлюри, а часть полишилася ще в заді, щоби зорганізуватися. До тої другої і я належав. І що сталося? Наші стрінувшися око в око з Петлюрівцями, чи мали підносити оруже против свого брата? Хотяй той брат був блудним сином, але брат, на зади не можна було оглядатися, бо там була сила, і не надумуючися довго перейшли до Петлюрівців! Та ту їм і кінець слави! Поляки сейчас їх розоружили та позамикали по тюрмах (як большевиків). Много померло на тиф з голоду і брудоти, яка там скрізь по тюрмах була, а малу часть подержавши по кілька місяців в тюрмах і відібравши всі сили фізичні, підкосивши їх здоровля до смерти, випустили на волю. Оце сумна і трагічна подія першої частини!

Друга частина, з якою і я був, полишена тепер була на ласці большевиків. Довідавшися, що наші перейшли і опустили большевицький фронт, начали тепер большевики поступати з нами як зі зрадниками. Відобрали оруже і позамикали також в тюрми. Много порозстрілювали сейчас (всіх майже офіцерів, яко провідників) а стрільців мучили голодом та роботами. І тих спіткала не краща доля від перших. Голод, нужда, тиф і всякі инші пошесні недуги викосили решту. Вправді богато досить щасливих, до яких і я належав, успіли втечи большевикам з тюрми і розсипалися по цілій Україні, та не всім було суджено щасливо втечи. Много половили і розстріляли, а много не будучи всилі дати собі ради серед ворогів, гинули та вмирали наче собаки на полях і лісах з голоду і немочей. Мені вдалося по довгих трудах і небезпеках дістатись до Одеси, міста великого, де не так скоро можна було впасти на слід Галичанина і ту з жінкою моєю начались для нас страшні часи серед тяжких обставин. Я не всилі описати того, що ми тут переживали. По части описав я вже Тобі Брате в перших моїх листах до Тебе, але се і сотної части нема того. Бродячи цілими днями по вулицях з жінкою без куска хліба, боячися своєї тіни, ночуючи по чужих садах і скалах над морем, міняючи послідну брудну сорочку зі себе за кусочок хліба, не маючи ні одної душі співчуваючої, бо нікому тоді не довірялося, падаючи з утоми і голоду на землю, плачучи і проклинаючи ту хвилю коли мати на світ народила. Бували хвилі де ми сховавшися між скелі над морем, рішали вже втопитися і покінчити нещасне життя, бо не бачили виходу перед собою, ані поліпшення свого істнования. Вже послідний раз пращались зі собою і пересилали духом свої пращання всій родині, взявшись спільно за руки, вже ось... вже віддавались в обійми холодної морської филі.

Однак... не тільки нас двоє могло рішити наш кінець життя, бо в лоні жінки-матери ворухалося ще трете серце, яке не могло сказати нам своєї згоди на смерть. І те одиноко нас здержувало від гріха, піддавало духа і надії.

Вкінци порадившись разом з жінкою, я постановив піти до одного професора університету Українця і відкрити свою душу. Може він вислухавши мене, віддасть в руки большевикам, а тоді не ми собі, а нам зроблять кінець.

Заробити не було як. Піднявбися бун найгіршої роботи тяжкої тільки задля кусочка хліба, та невідважився піти попросити, бо по московськи не вмів говорити, а заговоривши по українському-галицькому (бо тамтейші Українці троха відмінно балакають) пізнають Галичанина і віддадуть власти на розстріл як контрреволюціонера.

Рішився. Приходжу до нього — сидить за книжками — тепло, під дахом, ситий; змірив мене від ніг до голови, що якійсь обдертий нуждар важився перебивати йому „учену роботу" і запитав чого хочу, сягнувши до кишені, щоби подати мені милостиню.

Не знаю, чому приписати мій душевний стан, але в тій хвилі, хотів я йому дати влице і плюнути в самі очи. Але думка, що там на вулиці жде мене моя жінка, млїє зі страху та голоду, та жінка, яка покинула свою рідню, відріклася всего найдорожшого і пішла зі мною ділити нещаєну судьбу, та жінка, від якої я досі не вчув ніякої скарги на свою долю.

Не милостині хочу, а роботи! Він всміхнувся. Яку можу дати вам роботу? Ви хорі і ледви на ногах держитеся, а впрочім я слуги не потребую! По вашій мові бачу, що ви Галичанин, а ви добре самі знаєте, що є такий наказ, що хто буде передержувати у себе Галичанина, хотьби на службі, то буде відвічати перед чрезвичайною комісією (се їх розбишацький суд). Хотів би радо помочи, та не можу вам нічим услужити. Приміть тих пару рублів, може вам пригодяться. Я сказав йому ввічливо „моє поважання" і так як держав він гроші в руці, так і я його оставив, бачучи його здивоване лице, що жебрак не хоче приняти його грошей.

Ідучи назад, думав я, що скажу жінці своїй, яка покладала тільки надії в мій успіх у професора.

Ще много днів прийшлося нам скитати так о голоді, холоді (бо се начиналась доперва весна) а ми все таки ночували в скалах над морем.

Аж настав щасливий день! По довгих заходах та трудах, дістав я вчительську посаду в українській школі в Одесі. Боже, яка се була радість! Нам здавалося, що се найщасливійша хвиля в нашому життю, а до того сказали нам, що можемо жити і мешкати в школі, так лише, щоби большевики не знали що ми Галичане, а Українці зпід Києва. Я за той час навчився вже троха по російськи і як хто де збоку стояв чужий, то ми з жінкою говорили (па русскі) російським язиком.

Та не таке щастя буває, як собі чоловік представляє! З початку давали в школі дітям їсти на кошт большевиків, отже попри дітей і вчителям можна було ложку облизати. Але пізнійше перестали кормити і знов злидні настали, хиба о стільки лучше, що мали дах над головою, та кавалок паперу в кишені, як документ вчителя, а се було найважнійше, бо без документу не можна було ходити по місті і на улицях була контроля. Прийшлось переживати опять важкі хвилі, а ту ї дитина прийшла на світ. Ходив я на море, як скінчив науку, та ловив рибу. Не оден раз затикалося порожний порожний жолудок рибою. Навчився сам від себе направляти годинники, та і звідти капнуло що небудь, бо з того, що платили вчителям за науку, не можна було жити. Ми діставали місячно по 4.000 рублів, а бохонець хліба в тім часі коштував 7.000 рублів. І то не аби який хліб, на половину з соломою, та всякими бодаками, шнурками, а навіть шматами. Жінка моя поїхала на село з дитиною і там шила селянам штани, шапки і другі річи, а в заміну діставала продукти земляні. І так ми радили собі, і попихали біду аж до тої хвилі, коли зачали чужоземців висилати домів. Я був цілий час в Росії під прибраним назвиском. Мав я ще у себе свою фотографію з часів австрійської війни і пішов з нею до німецько-австрійського консульства, та сказав, що я Німець (по німецьки говорю добре) з Відня, попав до неволі в часі війни европейської 1917 р. і хочу їхати тепер до дому з жінкою. На доказ показав фотографію. По довгих протоколах (де я брехав як тільки міг) узнали мене за Німця і відправили з жінкою на їх кошт до Москви. В Москві не хотіли пустити до Німеччини, бо сказали, що ми не Німці, а Поляки (бо з нами їхав оден большевицький шпіон) і відіслали нас до польської місії в Москві, а зі доперва післали нас до Галичини. Розуміється, по дорозі було ще богато пригод, де висілося наче на волоску, але хвалити Бога за Його ласку, дісталися щасливо домів.

І так любий та дорогий Брате! Маєш вчасти картину мого життя дотеперішнього, не точно описаного, бо треба хиба цілу книжку на те, але картина з якої можеш довідатися як солодко мені жилося і нашим братам Українцям, героям за добування свободи свому народови в XX. столітю.

Не о много для нас красші відносини тепер в Галичині. Що хотять, те з нами роблять. Хто селянський син, той пішов ще на поле працювати до батька і має що їсти, а хто не має на чім працювати, той дуже бідить, бо роботи нігде йому найти. Як Українець, та ще до того бився проти Поляків, так з таким пани і балакати не хотять і роботи ані служби дістати не легко. Я подався о посаду вчителя в бережанський округ, та до тепер без успіху, хотяй вже 6 місяців минуло. Завдяки лиш Твоїй помочи, Дорогий Брате, я ще до тепер держуся і в души ношу безсмертну вдячність за Твій вчинок супроти мене. Кінчу свої спомини, якими мабуть не дуже будеш вдоволений, бо читання забере Тобі богато часу, але я зробив те, о що Ти мене просив.

Пересилаю щирий привіт для Тебе і Твоєї родини.

1. марта 1923. **Степан.**

ЛИСТ З ЧЕХОСЛОВАЧЧИНИ

Скрутне положення скитальців.

Даруй, щодосі не писав, але мав богато праці на техніці а вкінці і рішення в справі Східної Галичини, яке так нагло запало в нашу некористь також чи мало причинилось до цего, що годі мені було скорше забратися до писання. Тепер освоївся з цим так, що не лише можу написати декому листа але й вчитися можу. Вість, якої ми впрочім ждали, все таки нас заскочила. В перших днях ходили всі, як потроені. Та де дальше зачалися уряджувати віча та протести між еміграцією, так, що вже не так трагічно беруть ту справу всі. Цеж ясне, що Польща не буде в силі довго задержати так велику масу при собі. Уважаючи окупацію Сх. Галичини, Волині, Холмщини, Підляся і т. д. за часову, ми постановили собі вічну борбу з польським наїздом. Инша річ, що ця окупація нам пошкодить богато, але що робити? Яке вражіннє зробила ця вістка в Америці? Певно що пригноблююче. — Однак не треба дуже піддаватися грижі. Прийде пора що й Польща буде в такім або й гіршім положенню, як тепер ми. І польські дерева не поростуть до неба. Прийде, мусить прийти той час, коли наш нарід заживе своїм свобідним життєм. Тут правдоподібно зачнеться під впливом признання Сх. Галичини Полякам, евакуація еміґрантів військових та політичних, яких в Чехословаччині є поверх 30,000. Найгірше то це, що богато не буде могло вертати до краю, щоб не попасти під польський суд за ті вчинки, які робилися в часах нашої влади в Східній Галичині. Після права не сміли би Поляки за це карати, бо все, що робилося — робилося в імя визвольної боротьби — одже без сентиментів, робилося все після военних законів, які не лиш для одиниці але й для загалу є страшні. Та хиба в Польщі є яке право?! Тому то богато наших офіцерів і жовнірів не буде вертати до Галичини а поїде мабуть на Велику Україну. І знов з дощу під ринву — набідувались тут, а там підуть докінчувати.

Що я зроблю зі собою, ще покищо незнаю. До Галичини не хотівбим вертати, бо маю декілька „гріхів" з укр. війни як арештовання ґрафа Чосновського в Яворівщині та реквірованнє коний та худоби мазурам в Хирівщині. Можуть мене за це чіпати, хоч неповинні би, бо все що робилося — робилося в імя нової власти, тоді української. — Все то гарно та не в Польщі, де кождий лапсердак злодій грає президента. Я з иншої ще причини не хочу вертати, бо хочу відбути тут практику, бо в Польщі не буду міг. (Далі приватне).

Семен.

ПЕРЕПИСКА РЕДАКЦІЇ

А. Б., Гемтремк, Миш. — Маєте правду, що пора викорінити хрунівство. Найліпший спосіб не заходити ані в бесіду ані в жадні зносини з безхарактерниками.

ПРОТЕСТИ СТРІЛЬЦІВ-СКИТАЛЬЦІВ В ЧЕХО-СЛОВАЧЧИНІ

День протесту (25. березня 1923 р.) на робітничих відділах УГА., в ЧСР.

Градець Королівський.

В неділю, 25. березня с. р., як день протесту відсвяткували у нас оба роб. відділи в особлившім настрою. — О годині 9.45 рано, відділ, який є приміщений на противлежній стороні міста, перейшовши спокійно, поважно та гордо з синьо-жовтим прапором головними вулицями міста, увійшов на подвіре чеської збройниці, де ждали вже уставлені військовим порядком оба відділи. — Стрільці, коли побачили прапор, яким давно прирекли собі опікуватись, шанувати і вкінці ненарушеним внести на рідні землі, моментально на те все згадавши, гордо піднесли голови та почули себе знов українськими жовнірами, не самими, а під своїм рідним прапором. Точно о год. 10. пор. Ортинський Омелян обяснив значінне та ціль сього дня. По тім слідувала довша промова, яку виголосив одн. вістун, представляючи в ній сумну історію наших визвольних змагань, почавши від 1. листопада 1918 р. до недавного рішення справи нашої країни Радою Амбасадорів. Згадка про лихо та муки, які завдавали й далі завдають ненаситні, здичілі, у плащі західної культури одіті Ляхи, витиснула щирі та горячі сльози в очах нашого стрілецтва, які спливали по гордих та загартованих у боротьбах лицях. Спливали вони витиснені рушою та серцем, бо вигляд лиця та затиснені пястуки не сміли їх виликувати. По представленню ваги та значіння найновійшого рішення і становища, яке прибрало наше населенне у краю й на еміграції, себто „рішучо та безпощадно боротись далі за незалежність нашого народу, а ніяке примиренне, доки лядська ворожа нога стоїть на нашій землі", пізнати було по слухачах, що з сею думкою вони вже давно рішучо та сильно звязались і від неї не відступлять. По відчитанню приречення, що „підемо певно та бодро далі дорогою, якою поведе нас наш Найвищий Вожд др. Е. Петрушевич, і не відложимо доти кріса, доки синьо-жовтий прапор не буде свобідно та гордо повівати над нашим вільним народом у столиці нашої країни Львові", щире та грімке „Слава" в честь пана Президента дало доказ свідомости стрілецтва. Загреміло поважно та живо „Ще не вмерла", потім різке та строге „Не пора" закінчило першу часть. Другу часть дня протесту присвячено памяти упавших дотепер українських борців за нашу державність. По словах згадки на них віддано їм честь відспіванням похоронного маршу „Ви жертвою в бою"...

Повагу хвилі задержано цілий день. Остався настрій: „Добути або дома не бути".

Пардубиці.

В день народнього протесту оба тутешні роб. відділи зібралися о 10. годині рано в одній кімнаті роб. відділу ч. 27, де вислухали відчиту пор. Лисого Івана про короткий перебіг нашої боротьби за свою державність. Після відчиту всі присутні піднесли трикратне „Слава" в честь ЗУНР. і Високодостойного її Президента.

О 3. годині попол. стрілецтво обох відділів уставилось перед бараками 27. роб. відділу й по короткім обясненню значіння народнього протесту відійшло зі своїми старшинами на кладовище. Там промовляв пор. Лисий, а після промови відчитав клятьбу-присягу. Відспівавши „Ще не вмерла" й „Не пора", повернули у взірцевім порядку на місце збірки, звідки розійшлись по бараках.

Хоча страшне горе всіх нас придавило, то дивлячись на наших стрільців, якась невисказана радість вливається у зболіле серце. Гарно виглядає воно коли всі в масі святочно прибрані, поважні. Здається, що ніхто перед ними не устоїть. — Так!

Стрілецтво є надією і запорукою, що Галичина буде наша. Вона ще не пропала з десятками отсих вірно відданих собі синів, які не пожаліють для Неї ні крови ні свого життя.

Хеб.

О 3. годині по пол. зібралися наші стрільці на площі коло казарм ч. с. 33 піх. пол., де проголошено було приказ Гол. Кмди, як рівнож висказано промову про нашу минувшість та наші змагання на будучність зі закликом до дальшої боротьби проти нахабного ворога, за волю і свободу своєї Вітчини і її поневоленого народу.

По укінченню промови заявили всі одноголосно: „Ми, як останки УГА, протестуємо проти вирішення Ради Амбасадорів і як вірні сини України, ніколи не згодимося на панованне Ляхів над нами, а при кождій нагоді будемо старатися пірвати кайдани, якими скував нас завзятий ворог. Рядів своїх ніколи не опустимо, а в єдности, любови й довірю до нашого Правительства і Йому підчинених команд, будемо боротися до послідньої хвилі, доки не визволимо своєї Батьківщини зпід ляцького ярма наложеного на нас рабівничими руками".

Опісля піднеслися голоси: „Проч з Польщею! Проч з окупантом нашої землі! Нехай живе Україна!" При кінці відспівано „Ще не вмерла" й „Не пора".

Ліберець.

Ще добре не засвітало й сонце не зійшло, як над сірими опущеними бараками поміщеної сотні Укр. галицьких стрільців-скитальців повіяли два прапори: синьо-жовтий, — як гордий знаменик живучости, і чорний — як знак жалоби і смутку, сповіщуючі день нестримного горя і болю, свято жалоби по причині безправного приділення української Східної Галичини до Польщі. Здавалося, що й само життє стрілецьке в той день наче притихло, бо і хмарний ранок до того настроював. Та згодом як знялась гарна соняшна погода, збирались гурти стрілецтва й повільно, вдумчиво, проходжувались по площі в районі бараків, розговорюючи поміж собою про гарну минувшість та загадочну майбутність.

Перед 3. год. по пол. зібралися всі наші стрільці на площі перед приміщенням відділу ч. 17. Командант сього відділу пор. др. Хрептівський в короткій промові поучив стрільців про значінне і спосіб відбуття протесту. О год. 3. попол. вирушив військовим впорядком похід під командою пор. д-ра Хрептівського в напрямі кладовища в Руперсдорфі, де поховані померші брати. Похід ішов головними вулицями міста Ліберця двома сотнями. На кладовищі спинились. На лицях усіх повага й достойність. Пор. др. Хрептівський виступив на одну з могил і у своїй промові змалював картину гноблення українського народу під польським панованням, перейшов історію визвольної боротьби, всі знущання і терпіння галицької України, обясняючи за що й за кого стільки людий віддало своє молоде життє. Свою промову закінчив відібранием клятьби-присяги від усего укр. гал. стрілецтва і присутних Українців, які перебувають в околиці Ліберця. Відтак всі спільно відспівали „Ще не вмерла".

Підем стрілецтва був великий. Видко було, що кождий відчував жадобу пімсти.

Після того промовив ще дес. Фарило Василь. У своїй промові зазначив він, що заповіт, по якім ступаємо, є святим і на шляху до його здійснення не зупинить нас ніяка ворожа сила. Ганібний вирок антанти треба перенести зі спокоєм, свідомі того, що в нас самих є сила. Хоч не засіяла нам воля на трупах упавших, то є ще живий український нарід і протестом світові доказує, що його боротьба за свободу не скінчена, що Він ніколи не згодиться на вороже ярмо. В УГА. криється та могуча ідея, за яку тисячі братів впало у боротьбі й вона мусить воскресити Вільну Україну. По тій промові відспівано „Не пора".

На тім закінчено торжество протесту на кладовищі й цілий півкурінь вернув тою самою дорогою домів.

Усе стрілецтво здержалося того дня від виходу поза табор

Пільзно.

День 25. березня 1923 р. був для роб. сотні УГА. і української еміграції в Пільзні днем протесту. О 10. год. передпол. зарядив виділ тутешнього просвітного гуртка Надзвичайні Загальні Збори, на яких явилися всі стрільці. В поважнім настрою серед слухачів відкрив голова гуртка короткою передбесідою збори. В дальшім тягу промовляв чет. Мидляк, представляючи значінне дня, взивав до дальшої витревалости в боротьбі за визволенне зпід ворожого ярма Неньки України. По сім промовляв командант сотні сотн. Абель а в ціли информації завдав стрілецтву кілька питань: Що думають дальше робити після рішення справи Східної Галичини та чи вважають борбу за скінчену? Всі як один відгукнули, що боротьба для нас не скінчена. Хотять і будуть за свободу Батьківщини далі всякими способами боротися та зроблять усе, що прикаже начальний Вожд, та народня справа вимагати-ме. Збори закінчено відспіванием народнього гимну.

По пол. о 2. годині відійшла похідною батавою ціла сотня через місто на кладовище. Стрілецтво у своїм скромнім та витертім святочнім одягу дивувало публику своїм гордим та взірцевим ладом у поході.

Над гробами трьох померших стрільців УГА. відспівано „Ви жертвою в бою", чим ще більше зманено чужинців, які обступили довкруг нашу сотню та придивлялися. Чет. Мидляк виголосив палку промову-протест засовуючи вагу рішення, яке видано в Парижі без нас, проти нам і яким здоптано справедливість наших святих змагань. Стрілецтво се рішенне уважає як і цілий наш нарід клаптиком паперу, а У. Г. Армії і цілій ЗНУР. піднесло трикратне „слава".

Опісля за проводом команданта сотні заклялись присутні, що не похилять в низ синьо-жовтого прапора, але всіма способами боротись будуть до повного освободження рідної землі зпід усяких ворожих сітий, кінчаючи співом „Не пора". По відспіванню народнього гимну вернула сотня в тім самім порядку до казарм.

Тому, що сотня має ще один відділ відокремлений в Плеві, відїхав туди четар Стецишин, де в подібний спосіб відсвятковано день народнього протесту.

Цілий день здержались усі від якоїбудь розривки. Сиділи в домівках та гуторили на тему хвилі.

Часлава.

Наш відділ хоча числом малий та добірний. У всього стрілецтва одна думка, одна ціль. Під національним оглядом воно дуже свідоме й тому не диво, що вістку про прилученне Східної Галичини до Польщі приняло достойно. Не попало в зневіру, але противно сказало собі, що не сміє далі чекати на ласку чужих, а більше вірити у свої сили, єднатись, бо ніхто чужий нам свободи не добуде. Се всі зрозуміли і всі чекають тої великої хвилі, коли зможуть свої думки перевести в діло.

Свято народнього протесту не відбулося після наперед наміченої програми. Чсл. власти не дозволили, щоби сей народній протест відбувся на кладовищі на могилі одного з наших товаришів-героїв. Томуто о 3. годині попол. зібрані стрільці цілого відділу з увагою та в поважнім настрою вислухали палку та патріотичну промову бувшого свого команданта, хор. Охримовича Зенона, а відспівавши „Ще не вмерла" й „Не пора", розійшлись до своїх приміщень. На лицях кождого з присутних видно було не пригнобленне, а гордість, не зневіру, а певність себе, певну віру у кращу будучність. Се певне, що раз зложеної присяги не зломить стрілецтво ніколи, а свідоме свого тяжкого завдання буде прямувати чесно й вірно з цілою енергією до осягнення повної незалежности свого поневоленого народу.

Рудольфів.

Дня 25. марта 1923 р. о 3-ій год. попол. зібрався наш відділ на видній місці перед своїм приміщенням, де вислухали всі з увагою промови на тему сучасного положення Рідного Краю, почім усі заклялись-присяглися на все святе, все і всюди й у всякий спосіб боротися аж доти, доки не виборять свобідної своєї держави.

На закінчення дня народнього протесту відспівано „Ще не вмерла" й „Не пора". Хоч сумний сей день та відбуто його торжественно й видно було з лиця кождого присутного глибоке враженне і зрозуміння ваги нашого теперішнього положення і завдання.

Леопольдів.

В. день народнього протесту вийшло о год. 3-ій попол. все стрілецтво тут. відділу УГА. на площу серед кріпости. Командант відділу сотн. Пенчак представив коротко тяжке поневоленне Рідного Краю в польськім ярмі та визвольні змагання українського народу. Вірне свому народови і його заклинам стрілецтво заприсяглося клятьбою не устати в дотеперішній бою, а вести його далі рішучо аж до повної побіди над відвічним ворогом.

По відспіванню „Ще не вмерла" й „Не пора" — повернули всі гордо до своїх приміщень, де здержалися цілий день від виходу.

На більше торжественний обхід дня протесту не мали ми тут можности, бо Леопольдів се відосібнена, віддалена від усяких місцевостий стара двердиня, в котрій находяться головно військові склади та державні вязниці, і життєвого руху немає тут ніякого.

Горстка чеських жовнірів та вязничої служби була зацікавлена нашим виступом та одержала належні вияснення.

Нім. Яблонне.

Тому, що стаційна команда чсл. не дозволила відбути день народнього протесту через похід на кладовище, мотивуючи відмову тим, що помимо співчуття і щирих симпатій з нами, уважає акт прилюдного протесту за політичну манифестацію і не хоче з тої причини наразитися як військова власть на якінебудь конфлікти — уладжено його в таборі.

Дня 25. березня с. р. о 3-ій год. попол. уставився наш роб. відділ у своїм повнім стані на місці збірки. Кромі приналежних до стану відділу прибули також приналежні до УГА., які перебувають в Нім. Яблонни і околиці будь на відпустках, будь звільнені з інтернованя на приватних роботах і посадах. Командант відділу промовив до стрілецтва, а опісля відчитав присягу, яку стрілецтво відобрало поставою „позір". При відчитанню присяги відбивалася на лицях стрілецтва достойність, яка приходить лишень у таких хвилях, якою був сьогоднішний день. Через коротку хвилю по присязі стояло стрілецтво непорушно мов закуте, а потім грімким голосом відспівало: „Ще не вмерла" й „Не пора".

Сього дня ніхто в місто не показувався. Цілий день перебуло стрілецтво в таборі.

Жіліна, на Словаччині.

В день народнього протесту стрілецтво здержалося цілком від виходу поза табор. В бараку не чулося ніяких співів ні музики.

О год. 3-ій відбулась збірка на площі між бараками. До зібраних промовляв командант відділу й перевів клятьбу-присягу. По тім відспівано „Ще не вмерла" й „Не пора".

Сумну вістку про некорисне для нас вирішення справи Східної Галичини амбасадорами антанти приняло стрілецтво холоднокровно; не бачиться найменчого пригноблення. У кождого є лиш одна ціль: Стреміти всіми способами й засобами до освободження Рідного Краю від лютого наїздника.

Штернберг.

Перебуваюча тут на лічечню грудної недуги громадка приналежних до табора в Йозефові старшин, підстаршин та стрільців УГА. приготовлялися поважно до відсвяткования народнього протесту.

Здоровші стрільці приготовляли терновий вінок та прикрасили його шовковою, синьо-жовтою лентою. З тим вінком мала піти громадка здоровших на цвинтар, де лежить похованих шістьох наших стрільців. Там мала бути промова, й там мала бути відчитана клятьба-присяга. Все було приготоване — лиш дозволу на виконанне сього не було, бо командант лічниці заборонив нам виходити сього дня навіть приватно, мотивуючи тим, що він про се не є інформований. Так всі наші старання зійшли на нічім.

Рідний Краю! Хоч недуга гнете нашу грудь, хочемо й ми разом у великій сімі тішитись Твоїм щастєм і горювати Твоїм горем. Ми готові віддати останок своїх сил, щоб славу і волю і честь здобути тобі.

Хомутів.

О 3-ій год. попол. перейшов відділ у впоряді на кладовище, на котрім спочивають останки чотирьох наших борців за Свободу свого Народу. Командант відділу пдх. Дубіняк віддержав коротку промову, в якій сповістив помершим долю їхньої Батьківщини й запевнив їх, що вони можуть спати і спокійно снити про долю і волю, бо „боротись за Неї ми ще не перестали й не перестанемо". Промову закінчено клятьбою-присягою, а на конець відспівано „Ще не вмерла" й „Не пора". Через цілий день здержалося від виходу на місто.

Високе Мито.

День народнього протесту відбувся дня 25. с. м. в сей спосіб що наші стрільці перейшли в поході на кладовище, де на гробах померших товаришів заприсяглися до смерти боротися за свою Державу й по відспіванню народнього гимну, вернулися знов у повнім порядку до своїх приміщень.

Студенка-Шлеск.

В означеній годині зійшлися всі стрільці перед будовою „Замку", де знаходиться чсл. торг. школа про Легіонажі. Згромаджені там досить численно легіонери дуже зацікавилися нашою збіркою, а побачивши піднесеного у нас духа, завзятість і гордість на лицях наших стрільців, вони, як лицарі, що тільки перетерпіли в боротьбі за свою незалежність, нас найкраще розуміли, й коли після промови наступила наша присяга-клятьба, вони нагородили нас тучними окликами: „Хай живе Україна!"

Берегів, Закарпаття.

Вістка про неприхильне вирішенне справи Східної Галичини викликала в першій хвилі дуже неприємне враженне і загальне пригнобленне, але приняли її розважно й зі спокоєм. Ніяких нарікань, скарг, жалів, обвинувачень не було чути. З помітним зворушенням, але з гордістю українського стрільця ожидано офіціяльних звідомлень і приказів. По проголошенню одержаних приказів усе стрілецтво терпеливо і спокійно ожидає дальших зарядженв.

День протесту відбувся у нас на місці збірки в таборі. По виголошенню сотн. Синенъким промови про нашу минувшину й найблищу будуччину, по зложенню клятьби-присяги та по відспіванню „Ще не вмерла" й „Не пора" закінчилось свято.

Літомеріці.

Дня 25. с. м. рано о 9. год. на загальній збірці командант відділу пояснив зібраним стрільцям ціль і зміст зарядженого дня народнього протесту, наводячи події послідних часів та вкоротці зясовуючи змагання українського народу в минулім і сучаснім до самостійности.

О 3-ій год. попол. зібрався весь відділ на місці збірки, звідки, переходячи вулицями міста, ввійшов на тутешне кладовище, де поховані наші стрільці. Тут в короткій промові вказав командант відділу на всі змагання і жертви, які Український Нарід зложив на жертівнику своєї самостійности, значучи дорогу до неї кровю і тисячами могил своїх найкращих синів. І в імя тих, що в тих могилах лягли і в імя рештків УГА., зібраних над їхніми могилами, підніс протест проти лукавого рішення Ради Амбасадорів приналежности Галицької Землі. Потім слідувала клятьба-присяга, в якій заявлено, що Український Галицький Стрілець ніколи не згодиться з таким злочинним рішенням та, клянучись на кров тисячних жертв, на муки нашого Народу, буде далі всіми можливими средствами й дорогами боротися проти того насильства і злочину, якого хочуть вороги допуститися на Українськім Народі, а прямуючи дорогою до своєї повної самостійности буде боротися з кождим, хтоб Йому став на перешкоді. Від сеї боротьби не відступить доти, доки послідний клаптик української землі буде находитися в руках ворога, доки наші прапори не замають побідно на вулицях наших міст і сіл.

По зложенню присяги відспівано: „Ще не вмерла" й „Не пора". Враження хвилі сеї було таке глибоке, таке сильне, що навіть присутні на кладовищі чужинці поскидали з голов шапки та глядїли на торжество з великим зворушенням і пошаною.

Потім вернув відділ з повагою через місто на місце збірки. В день сей стрілецтво на знак протесту здержалося цілковито від виходу з казарм.

Ужгород, Закарпаття.

Вже в суботу 24. с. м. вечером обозначився протест проти насильства т. зв. культурної Европи над Українським Народом Східної Галичини. В 8-ій годині вечером в салі городського театру зібралась численна публика ріжних народностий із місцевої інтелігенції. Ужгородський „Руський Театр" Просвіти грав жарт Миколаєнка: „Артист" і ческу 1-дієву оперу „В студні".

Перед виставою появився на передній, підвищеній естраді голова руської хліборобської партії др. Михайло Бращайко, який у прегарній промові зясував насильство, безправство й нечувану кривду, заподіяну Українському Народови Сх. Галичини великими державами Европи через їх Раду Амбасадорів, прилучаючу своєю паперовою постановою Східну Галичину на потали ненаситній Польщі.

Вкінці попрохав усіх присутних встати зі своїх місць на доказ рішучого протесту. Битком переповнений театр немов стрясся у своїх підвалинах. Усі піднялись зі своїх місць поважно, святочно, а буря голосів: „Слава Бращайкови", „Проч з Польщею!" — неначе громом вдарила об стіни театру.

(Конець буде).

ДОПИСІ

БЕНТЛІВІЛ, ПА.

Не даймо України ворогам!

Не родилась я на Україні, але я горда, що походжу із славного українського народу. Бо хоч я вже рахуюся цілком Американкою, то все таки я знаю, що вітчина моїх родичів, дідів, прадідів, це батьківщина бравого, свободолюбного народу.

Минувшина України виказує забуту світом правду, що тільки завдяки хоробрости Українців Монголи не залляли своїми ордами Европи. Народ, що відпер азійську навалу, народ, що створив Січ-Запороже і вільний козацький стан, народ піонірів культури на Сході і Півночи Европи, народ, що видав Марту Борецьку, тисячі героїнь-жінок і міліони героїв та мучеників за свободу — такий народ мусить стати вольним.

У нас, у нащадках тих величних людий, у нашій крови і душі, переховалася ця туга за волею як непереможне чуття, котрого не знищить нічо, хиба одна смерть.

Сміються з Українців, що це нарід селян-хліборобів. Якіж глупі ті кпини! Робота біля землі це найкраща і найважніща з усіх! Усі фабрики і майни можна позамикати, усіх робітників післати на роботу у поле — і не згине від того світ.

Але колиб не було кому орати та сіяти, то увесь промисл не створить нам іди!

Ми будьмо горді, що Українці це нарід продуцентів, а не галапасів, що жиють із роботи других!

Американська історія вчить, що Злучені Держави добули волю заходом таких-же фармерів-хліборобів, як наші українські. Промислова Англія не годна була покорити повстанчих фармерських відділів, які цілими літами вели війну за свободу під проводом Юрка Вашингтона.

І не треба думати, що у американській визвольній боротьбі були самі тільки світлі побіди. Ніяк ні! Фармерська армія зазнала більше неудач, чим яканебудь друга у історії. Але залізна воля Вашингтона уміла натхнути американських хлопів таким завзяттем, що вони ніяк не здалися, хоч перенесли цілий ряд програних битв.

Оттак і український нарід мусить побідити! Коли я прочитала, що на Україні було шість тисяч повстанчих відділів проти Московщини, коли довідалася з часописів, як хоробро вмирали Шеремета, Мельничук і другі, коли і тепер читаю про повстання на Кубані, Донщині, на Поділю та на инших землях України — мені хочеться і плакати з жалю за вбитими героями і сміятися з великої утіхи, що наш нарід такий хоробрий та ідейний.

Майже толіруч ідуть ті повстанці проти добре узброєних московських дикунів. Одинцем або відділом з пять-шість людий відомщують Ляхам за народні кривди.

Українці! Покажіть мені другий приклад такої самопосвяти у світі.

Деякі з вас укажуть на Ляхів, що вони патріоти. Не штука було їм переняти усьо готове. Цілий світ зложився на це, щоби Польщу поставити на ноги. Якби Україна мала хоч частину тої помочи, що Ляхи, ми малиб нині одну з найкращих держав у світі. Але Україна мала усюди самих ворогів. І центральні держави і антанта тільки шкодили Українцям при кождій нагоді. Не то хто, а навіть Америка причинилася до закріплення наших кайданів. Вілсон зрадив принцип самоозначення і дав дозвіл американським легіонерам Галлера вдарити на Галичину, а крім того найшлися задурманені американські добровольці, які помагали Полякам скувати наш нарід, який боровся за свою правду і волю.

І теперішне правительство Гардинга прибило печатку на закріпленне польської тюрми, у якій карається наш нарід. Однак я, як Американка, не вірю, щоби американський народ свідомо хотів зробити кривду Україні. Біда у тім, що американська преса не інформує або зле інформує про українські справи. Яка тому причина, не відгадаю, але думаю, що Поляки, Французи а й Москалі мають свій гадючий фонд, яким перекуплюють американську пресу. Тому одиноким способом для нашої пропаганди є особисте розяснення нашої справи перед знакомими Американцями і поміщування статий у провінціональних часописах. Коли не уміємо самі зложити дописі, то попросім таких, що знають добре англійську мову та подаймо як підручники матеріяли, друковані у англійській мові.

Але найважніще: даймо поміч тим, що борються у краю. Помагаймо нашій молоді, особливо тій, що студіює за границею, а на організацію загального повстання не скупім! Не кводрами, не долярами, а сотками долярів мусимо дати кождий з нас. Бо це на волю, бо це на збудованнє української держави!

І у тім ми, жінки, повинні стати в оден ряд із нашими братами, мужами, синами. Ми повинні розвести таку сильну акцію за боєвим фондом, щоби сотки тисяч долярів зібрати на ту ціль.

Українці в Америці це сила, але ще досі дрімуча. Пора розбудитися і не дати ворогам пожерти нашої прегарної України із її величним, славним народом!

А. Яницька.

ПОДЯКА

До Світлої Управи Видавництва „Свобода" в Джерзи Сіті, Н. Дж.

Повідомляємо вічливо, що ми одержали від Тов-а „Земельний Банк Гіпотечний" у Львові збірним чеком $25 (двайцять-пять) яко коляду від Українського ародного Дому в Джерзи Сити і $143.69 (сто сороктри доляри і 69 центів) яко жертви, прислані до Хвальної Адміністрації „Свободи" з ріжних місцевостий Америки.

За щиру опіку „Рідною Школою" складаємо Світлій Управі „Свободи" найсердечнійшу подяку.

Просимо ласкаво долучене писмо передати Світлій Управі Народного Дому, за що вже наперед щиро дякуємо.

Остаємо з правдивою пошаною

Головна Управа Українського Педагогічного Товариства:
І. Гладишовський, голова.

У Львові, 9. мая, 1923.